

ZPRACOVÁNÍ A KATALOGIZACE HISTORICKÉHO A SBÍRKOVÉHO FONDU KNIHOVEN

Specifika katalogizace historických knižních fondů

- specifika vyplývající z vývoje tištěné knihy
 - změny v lokaci nakladatelských údajů
 - kniha bez titulního listu
 - fingované místo tisku, jméno tiskaře a chybějící rok vydání

- formální specifika daná typem literatury
 - kramářské tisky
 - novinové tisky
 - kalendáře
 - jednolisty atp.

- exemplářová specifika
 - fragmentárně dochované knihy (chybějící titulní listy)
 - cenzurní zásahy v knihách
 - konfesijní důvody
 - politické důvody
 - mravnostní důvody

Specifické nároky při katalogizaci

Specifické problémy při katalogizaci historického fondu

- jazykové schopnosti
 - základní pasivní znalost – titulní list
- schopnost číst švabach, frakturu, řeckou ababetu
- orientace v relevantní bibliografii (tištěné i online)
- identifikace filigránů (vodoznaků)

Exemplářový záznam

- základy raně novověké paleografie (vlastnické přípisky, marginální poznámky)
- identifikace různých typů knižních vazeb

Pomůcky při katalogizaci historického knižního fondu

Online bibliografické databáze - jazykově české staré tisky:

Knihopis československých tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Díl I., Prvotisky (do r. 1500). Text, Tabule. Praha, 1925.

Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Díl II., Tisky z let 1501-1800. Praha, 1939-1967.

Online verze dostupná prostřednictvím katalogu NKP,
fond KPS: https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=KPS

Pomůcky při katalogizaci historického knižního fondu

Online bibliografické databáze – cizojazyčné bohemikální staré tisky:

Knihovna AV ČR: *Bibliografie cizojazyčných bohemik*

Dostupná online: <http://clavius.lib.cas.cz/katalog/>

Knihověda.cz - Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800

Dostupná online: <https://www.knihoveda.cz/>

Kombinuje obě databáze a umožňuje jejich současné prohledávání.

Slovník českých a slovenských knihtiskařů

Dostupné online: <http://www.clavmon.cz/chyyba/>

Pomůcky při katalogizaci historického knižního fondu

Online bibliografické databáze – Prvotisky (inkunábule):

Gesamtkatalog der Wiegendrucke

<http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de>

Incunabula Short Titel Catalogue (ISTC)

<https://www.bl.uk/catalogues/istc/>

Přehled mezinárodních i národních online databází – Prvotisky:

<http://www.utm.edu/staff/bobp/vlibrary/15ercatalogs.shtml>

Pomůcky při katalogizaci historického knižního fondu

Online bibliografické databáze – Staré tisky vydané na jazykově německém území

Das Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16., (17., 18.) Jahrhunderts

VD 16 – <http://www.vd16.de>

VD 17 – <http://www.vd17.de>

VD 18 – <http://www.vd18.de>

Pomůcky při katalogizaci historického knižního fondu

Online bibliografické databáze – Přehledy:

Consortium of European Research Libraries (CERL)

https://www.cerl.org/resources/links_to_other_resources/bibliographical_data

International League of Antiquarian Booksellers (ILAB)

<https://ilab.org/articles/bibliographies-early-printing>

Heritage of the Printed Book Database (HPB)

<https://www.cerl.org/resources/hpb/main>

Katalogizace starých tisků a tvorba autorit podle RDA

Tereza Paličková: *Stručná rukověť pro katalogizaci starých tisků podle RDA*

<https://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/oddeleni-rukopisu-a-starych-tisku/strucna-rukovet-pro-katalogizaci-starych-tisku-podle-rda>

Manuál pro katalogizaci - bibliografické záznamy

Manuál pro katalogizaci - autoritní záznamy (osoby a rody)

Manuál pro katalogizaci - autoritní záznamy (korporace)

Manuál pro katalogizaci - minimální autoritní záznamy

<https://provenio-nove.netlify.com/manualy/>

008 Údaje pevné délky - specifikace pro knihy

pozice 06 Typ data/Publikační status

q nejisté datum (rok vydání neznámý, ale lze určit přibližné rozmezí let vydání)

pozice 07-10 Datum 1

pozice 11-14 Datum 2

- v případě že nelze vydání zjistit, je třeba ho odhadnout a napsat do pole 008 rozmezí nebo alespoň století:

008/06-10: **q16uu**

264 1 \$c [**17. století?**]

008/06-14: **q174u176u**

**072 Kód předmětové kategorie
Konspekt**

072 02 \$a 094

\$x Staré tisky

\$2 Konspekt

\$912

072 02 \$a 094.5

\$x Tisky (19. století)

\$2 Konspekt

\$9 12

100 Hlavní záhlaví pro osobní jména

Řecká nebo latinská jména –

- vybrat formu jména nejčastější v příručkových pramenech.
- případě pochybností
 - latinská/řecká forma u osob činných převážně před rokem 1400
 - forma v rodném/přijatém jazyce u osob činných po roce 1400
- neobsahuje-li příjmení a existuje běžně užívaná česká forma jména, použijeme ji

\$a František z Assisi, \$c svatý, \$d 1182-1226

100 Hlavní záhlaví pro osobní jména

Zápis životních dat

- 100 1# \$a Retzius, Anders Johan, \$d 1742-1821
- 100 1# \$a Francisco de Santa Cruz, \$d 16. století
- 100 1# \$a Paganini, Paganino, \$d -1538
- 100 0# \$a Jan Nepomucký, \$c svatý, \$d asi 1340-1393
- 100 0# \$a Apicius, Marcus Gavius, \$d 3.století-4. století

245 Údaje o názvu a odpovědnosti

Preferované prameny popisu

- titulní stránka, kolofon, vazba, záhlaví, následně odkudkoliv z knihy
- pokud zjištěno jinde než v knize: []
- zápis přesně tak, jak uvedeno v knize i s chybami – správné znění v poli 246 či 500 – ve 246 opsat *in extenso* bez krácení
- zachovat malá a velká písmena – je-li to možné přepsat vše tak, jak je to vytištěno – výjimkou jsou akcenty v latinských slovech – nepřepisují se
- je-li vše majuskulami, možno opsat podle dnešního úzu a v poznámce uvést
= v německých slovech se nahrazuje -

245 Údaje o názvu a odpovědnosti

- interpunkci tak, jak je v titulu s následujícími dvěma výjimkami

= v německých slovech se nahrazuje -
/ ve smyslu čárky se nahrazuje ,

přepsat jako [et], ale & pomocí ALT+38

- abreviatury rozepsat do []: iudiciu[m], cu[m], p[rae]ter, p[er]petua atp.

- název v transkribované podobě do pole 246, ale ve zkrácené podobě
- prvních pět slov

245 Údaje o názvu a odpovědnosti

\$c – údaje o odpovědnosti

Je-li **nedílnou součástí názvu knihy jméno autora**, potom údaje o autorovi v podpoli \$c neopakujeme. Pokud takovýto název začíná vlastním jménem autora, přidáme jako **další selekční údaj pole 246** – variantní název, kde bude zapsán vlastní název bez jména autora.

*245 10 \$a Sancti Antoni Archiepiscopi Florentini ordinis praedicatorum
Summa theologica in quatuor partes distributae, ad vetustiores libros
exacta*

*246 3# \$a Summa theologica in quatuor partes distributae, ad
vetustiores libros exacta*

245 Údaje o názvu a odpovědnosti

- v případě více titulních listů, preferovat ten s novějším datem a úplnějšími údaji
- v případě více titulních listů v různých jazycích, preferovat jazyk, který v celé knize převládá
- poznámku o nevyužitých titulních listech do 500 a jako variantu do 246

245 10 \$a GRAMMATICA seu INSTITUTIO POLONICAE LINGVAE :
\$b in qua Etymologia, Constructio & reliquae partes omnes exacte
tractantur, in usum EXTERORUM edita. /
\$c AUTHORE FRANCISCO MESGNIEN ...

264 Nakladatelské údaje, údaje o vytvoření díla a údaje o autorských právech

- údaje se přebírají z celé knihy, preferovat stejný pramen jako hlavní název – údaje z jiných zdrojů do []

- vše zapsat tak, jak je to v knize – jen datum tisku či jeho slovní vyjádření přepsat arabskými číslovkami

[Místo vydání není známé], [nakladatel není známý]

264 #1 \$a A Paris : \$b chez la veuve de Sebastien Marbre Cramoisy ; \$a Et se vend a La Haye : \$b chez Adrian Moetjens, \$c 1650

264 #1 \$a W Praze : \$b vytisštěný pjsmem Hrabowských dědiců : \$b za Matěge Sšťastného faktora \$c 1797

264#1 \$a Olomucii : \$b Typis Josephae Hirnlianae, \$c [1774]

264#3\$b Factore Josepho Loserth

300 Fyzický popis

\$a xiv, 186 stran, 25 nečíslovaných stran, 2 nečíslované přílohy : \$b kolorované ilustrace ; \$c 16° (10 cm)

300 \$a 10 stran, 243 sloupců : \$b ilustrace ; \$c 4° (25 cm)
Ilustrace jsou zahrnuty do stránkování.

300 \$a 360 stran, 2 nečíslované strany, 1 nečíslovaná obrazová příloha, 24 obrazových příloh : \$b frontispis, kolorované ilustrace , 1 mapa ; \$c 8° (16 cm)

300 \$a xiv, 186 stran, 25 nečíslovaných stran, 2 nečíslované obrazové přílohy : \$b ilustrace ; \$c 16° (10 cm)

300 \$a vii, 1-148, 139-168 stran ; \$c 8° (17 cm)
500 \$a Strana 139-148 se opakují.

300 Fyzický popis

Formát starých tisků

- u prvotisků proměnlivý v rámci jedné knihy – proto také v závěru knihy registra signatur složek
- v průběhu první poloviny 16. století stabilizace

- 2° - folio – 1x přeložený arch – 4 potištěné strany - >50, 45-55, 30-45 cm
- 4° - kvart – 2x přeložený arch – 8 potištěných stran – 25-30 (35) cm
- 8° - osmerka – 3x přeložený arch – 16 potištěných stran – 15-25 cm
- 16° - šestnáctěrka – 4x přeložený arch – 32 potištěných stran – pod 15 cm

- 12° - dvanáctěrka – 4x přeložený arch – 24 potištěných stran – pod 15 cm
- 24° - elzevir – 9x přeložený arch – 48 potištěných stran – pod 12 cm

510 Citace a odkazy

- jazykově česká díla vždy dohledat v Knihopise (uvést číslo ve tvaru K05411

- Cizojazyčná bohemika dohledat v Bibliografii cizojazyčných bohemikálních tisků 1501–1800 (BCBT).

510 4# \$a Knihopis, \$c K05411

510 4# \$a BCBT, \$c BCBT02421

510 3# \$a www(BCBT), cit. 5.6.2013 \$u

<http://www.lib.cas.cz/kvo/produkce-tiskaren-cr/tboh16/004/index.html>

510 4# \$a Graesse, \$ c1, 89

510 3# \$a www(CERL Thesaurus), cit. 5.6.2013

561 Poznámka k historii vlastnictví (provenience)

- 561 ## \$8 1\c \$a Všech pět svazků pochází z knihovny Zachariáše Geizkoflera z Gailenbachu, nejvyššího císařského pokladníka. Všech pět svazků bylo na předním přidešti rovněž označeno jeho mědirytovým heraldickým exlibris z roku 1603, jehož autorem byl známý vlámský umělec působící na dvoře Rudolfa II. Dominicus Custos (1560-1612). Geizkoflerovo mědirytové heraldické exlibris se dochovalo ve svazcích 2-5, v prvním svazku zůstaly stopy po jeho vlepení.
\$5 CZ-PrLNM
- 655 #7 \$8 1\c \$a tištěná vlastnická značka \$b grafické exlibris na štítku \$y 1603 \$2 provcz \$5 CZ-PrLNM
- 700 1# \$8 1\c \$a Geizkofler, Zacharias, 1560-1617 \$4 fmo
- 856 4# \$8 1\c \$u
http://www.provenio.net/PROVENIO/KNM2/ZAKLADNI/20/IMG_2111.JPG
\$y Grafické exlibris Zachariáše Geizkoflera z Gailenbachu na přidešti druhého svazku.

563 Poznámka k vazbě

\$aVazba prvního svazku.\$5CZ-PrLNM

\$u[http://www.provenio.net/PROVENIO/KNM2/ZAKLADNI/20/IMG_2105.](http://www.provenio.net/PROVENIO/KNM2/ZAKLADNI/20/IMG_2105)

[JPG](#)

- 1) Gotická vazba se sponami a kováním
- 2) Středověká sáčková vazba

563 Poznámka k vazbě

- 1) Gotická kožená vazba – *liber catenatus*
- 2) Gotické vazby zdobené slepotiskovými puncí a kováním

563 Poznámka k vazbě

- 1) Bratrská renesanční vazba
- 2) Renesanční vazba s rožmberským supralibros

563 Poznámka k vazbě

- 1) Italská renesanční vazba kožená zdobená slepotiskem
- 2) Renesanční vazba polokožená s intarzií.

563 Poznámka k vazbě

- 1) Renesanční pergamenová vazba Ferdinanda Hoffmanna z Grünbüchelu
- 2) Vazba do folia ze středověkého liturgického rukopisu

563 Poznámka k vazbě

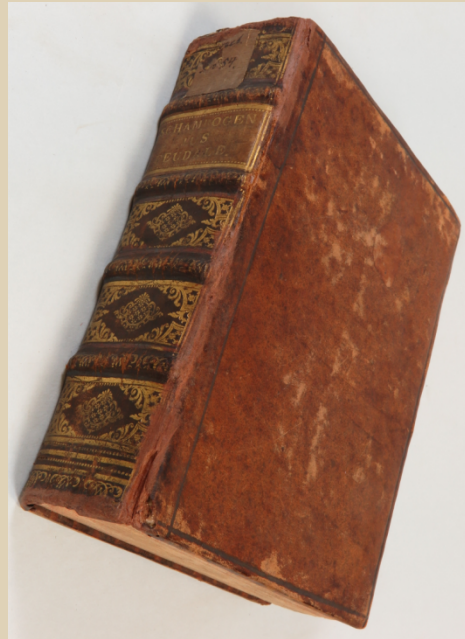
- 1) Holandská barokní kožená vazba se zlaceným slepotiskem.
- 2) Holandská barokní pergamenová vazba se zlaceným slepotiskem – kartografický atlas

563 Poznámka k vazbě

- 1) Barokní pergamenová vazba
- 2) Renesanční sametová vazba

563 Poznámka k vazbě

Francouzská vazba

984 Místo vydání – staré tisky

- formalizovaná podoba místa tisku
- pole navázáno na autoritní fond s co možná největším počtem variant pod každým názvem města

984 \$a město \$b země (současná)

V impresu knihy jako místo tisku: *Holmiae*

984 \$a Stockholm \$b Švédsko

Rukopisné provenienční záznamy

I. Rukopisný zápis

rukopisné exlibris

rukopisné exlibris - monogram

rukopisné exlibris - devíza

rukopisné exlibris - „ex-dono“

rukopisné exlibris - podpis

rukopisné exlibris na štítku

rukopisné exlibris na štítku - monogram

rukopisné exlibris na štítku - devíza

rukopisné exlibris na štítku - „ex-dono“

rukopisné exlibris na štítku - podpis

rukopisná dedikace

rukopisná dedikace na štítku

rukopisná poznámka

rukopisná poznámka

rukopisná poznámka - emblém

rukopisná poznámka - autograf

rukopisná akviziční poznámka (místo, datum, cena apod.)

rukopisná bibliografická poznámka

rukopisná genealogická poznámka

rukopisná poznámka památníkového typu

rukopisná poznámka kronikářského charakteru

rukopisná marginální poznámka

rukopisná poznámka - kresba

rukopisná poznámka - jiná forma

rukopisná poznámka na štítku

rukopisná poznámka

rukopisná poznámka - emblém

rukopisná poznámka - autograf

rukopisná akviziční poznámka (místo, datum, cena apod.)

rukopisná bibliografická poznámka

rukopisná genealogická poznámka

rukopisná poznámka památníkového typu

rukopisná poznámka kronikářského charakteru
rukopisná marginální poznámka

rukopisná poznámka - kresba

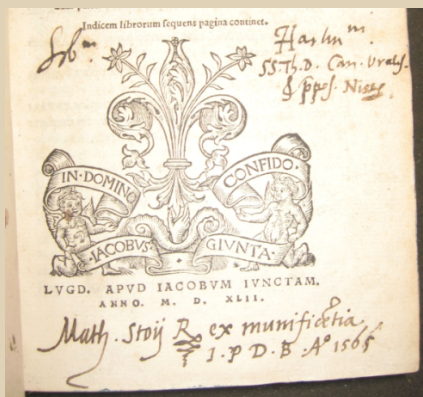
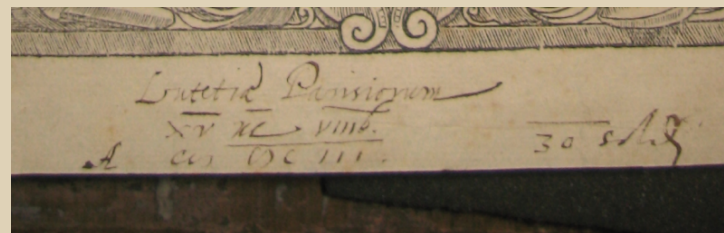
rukopisná poznámka - jiná forma

rukopisná signatura

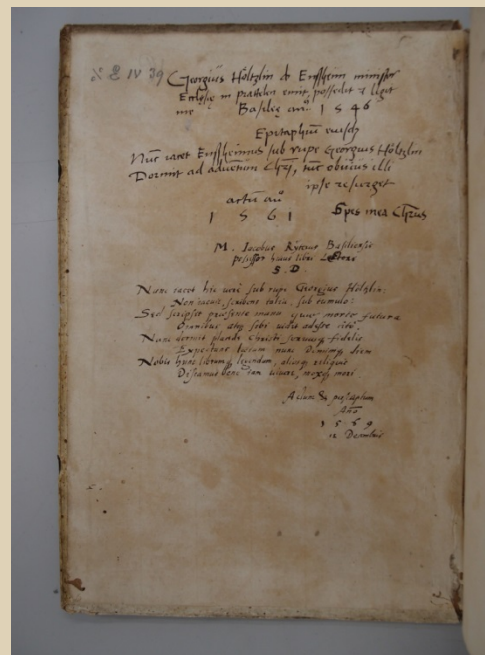
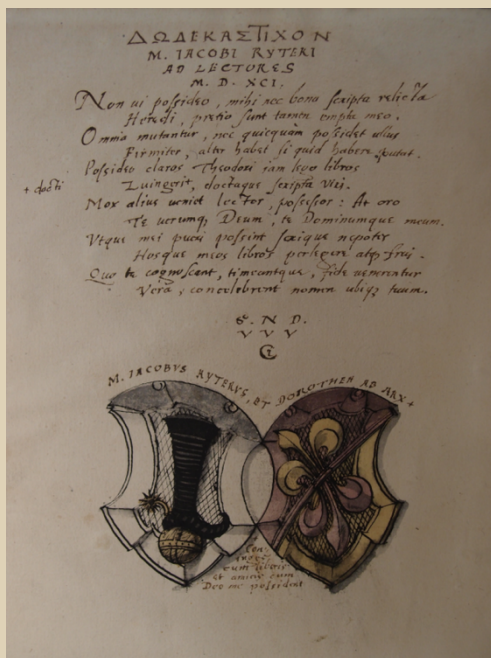
rukopisná signatura na štítku

rukopisné podškrty

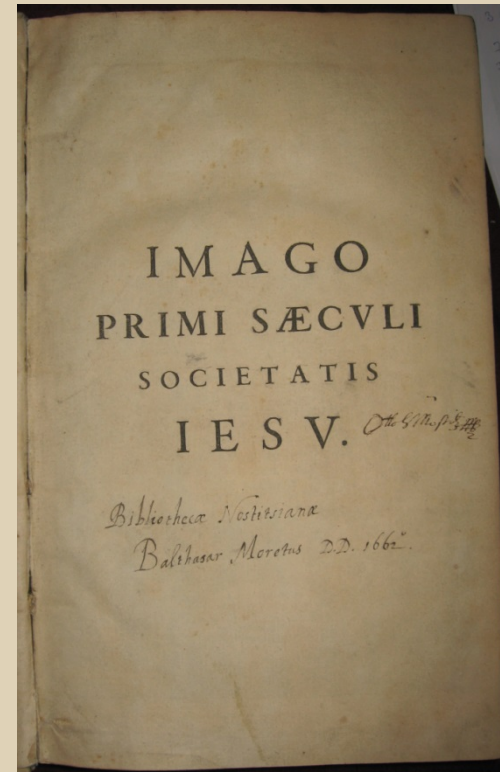
Rukopisné provenienční záznamy

Rukopisné provenienční záznamy

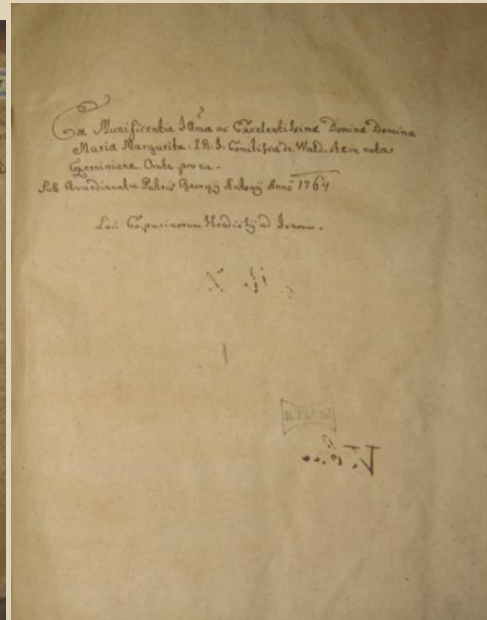
Rukopisné provenienční záznamy

Charakteristické vnější znaky

VI. Charakteristický vnější znak

charakteristická podoba, výzdoba a typ vazby
charakteristický způsob záznamu autora a názvu díla na vazbě
charakteristický záznam signatury
charakteristické písmo

NÁRODNÍ
MUZEUM

www.nm.cz

